

La nova identitat de l'Iraq

D'unes dècades ençà, el que ha cohesionat l'Iraq ha estat l'enorme personalitat de Saddam Hussein, i la visió grandiosa que aquest líder tenia del paper que l'Iraq havia de representar dins el món àrab. Segurament, però, malgrat que Saddam desaparega de l'escena, la visió que tenia de l'Iraq continuarà vigent durant molt de temps. El futur de l'Iraq dependrà de la manera com els iraquians i els seus controladors americans reaccionen davant d'aquell somni que Saddam es va inventar, però que mai no va arribar a construir del tot.

La detenció de Saddam és un èxit esperançador, no solament per a l'Iraq, sinó també per a la resta del món. Per als americans, a més, és una gran victòria militar que pot ajudar a fer callar les veus contràries a les actuacions d'aquesta potència a l'Iraq. Per als iraquians, són dies de joia i d'alleujament, perquè la detenció de Saddam els permetrà de reconstruir més tranquil·lament el país, sense por a les represàlies.

No sabem encara quina mena d'estat construiran els iraquians però, amb Saddam detingut, l'experiment àrab de les dinasties "republicanes" pot estar a punt d'acabar-se. Aquests governs eren dels líders revolucionaris i d'oficials de l'exèrcit que van enderrocar les monarquies hereditàries després de la Segona Guerra Mundial, amb l'única finalitat de fer romandre llurs famílies o companys al poder, durant una nova generació.

Si bé és poc probable que emergesca un altre líder autoritari al lloc de Saddam, arreu del món, aquesta mena de pràctiques continuen. A Síria, el cap del Govern és Bashar Assad, fill del general baasista que va guanyar la lluita interna que mantenia amb els seus adversaris ideològics al 1970, i que va governar Síria trenta anys, fins que va morir, l'any 2000. Va deixar-ho tot ben lligat perquè el seu fill el succeïra. A Egipte, el primer líder nacionalista àrab que va sorgir, Gamal Abdel Nasser, va governar divuit anys, i va afavorir el comandament per part dels militars, tot fent que el succeïra Anwar Sadat i, després que aquest va morir, el 1981, Hos-

"No sabem encara quina mena d'estat construiran els iraquians però, amb Saddam detingut, l'experiment àrab de les dinasties 'republicanes' pot estar a punt d'acabar-se. Aquests governs eren dels líders revolucionaris i d'oficials de l'exèrcit que van enderrocar les monarquies hereditàries després de la Segona Guerra Mundial, amb l'única finalitat de fer romandre llurs famílies o companys al poder, durant una nova generació"

ni Mubarak, tots dos generals de l'exèrcit. Mubarak ha rebutjat la idea de nomenar un vicepresident, i les males llengües diuen que ja prepara el camí perquè el seu fill en siga el successor.

De totes aquestes dinasties revolucionàries, la de Saddam era la pitjor. Per sort, ja s'ha acabat, però aquest final ignominiós a què fa front pot ajudar a desacreditar les altres. Si el nou Govern de l'Iraq no aconsegueix d'establir el poder, però, podria afavorir una nova onada d'autoritarisme.

La detenció de Saddam simbolitza, a més, l'acabament de la guerra freda del nacionalisme revolucionari àrab, la font de la qual bevia era la ideologia favorable al compromís panarabista. Aquest panarabisme feroç es va decantar, a poc a poc, cap a una política d'interessos estatalistes, a països com Egipte, Iraq i Síria, malgrat que la retòrica panarabista encara informa, d'alguna manera, la política del Pròxim Orient.

Després del 1968, a l'Iraq, Saddam va fer ús d'aquesta ideologia per construir un estat totalitari, amb el coixí dels recursos petrolers. Però de seguida va canviar la ideologia pels interessos personals: va posar èmfasi a fer de l'Iraq el líder del món àrab. Seduït pel poder i per la seua retòrica, va començar a passar-se de llest, i va provocar una successió de desastres: la guerra Iran-Iraq dels vuitanta; la guerra del Golf i tota una dècada de sancions i de declivi econòmic els noranta; i, el 2003, la pèrdua de la independència de l'Iraq. La captura humiliant, de la mà d'una força ocupant, és un símbol monumental de la fallida del sistema que va crear.

Però Saddam i el Govern baasista van deixar encara un altre llegat a l'Iraq –i, ací, la prognosi per al final d'una era és molt més tèrbola–. Ja fa dècades que l'estat iraquí el domina una minoria àrab sunnita, encoberta sota una visió baasista que interessava més sectors de la població iraquiana. Aquesta visió estava basada, no només en una identitat àrab i en un enfortiment del paper de l'Iraq al món àrab, sinó també en un model secular de modernització.

A començament de l'època baasista, aquest partit va afavorir un desenvolupament econòmic ràpid, una ampla distribució de la riquesa, una mobilitat social més gran i la creació d'una classe mitjana amb estudis. Malgrat que aquests objectius van tenir un preu molt elevat per als iraquians, encara en ressonen els èxits aconseguits, sobretot entre les classes mitjanes, de les quals tanta cura va tenir el règim. No ens ha de sorprendre que aquesta classe mitja-

na arribara a considerar-se ella mateixa una elit privilegiada, legitimada per governar.

Aquesta classe encara hi és, a l'Iraq, i se sent alienada. Alguns d'aquests que han estat bandejats pel poder –com ara l'exèrcit, alts càrrecs del partit–, s'han afegit a la insurrecció, però n'hi ha d'altres, que estan acostumats a fer anar el Govern i les institucions socials, que s'han quedat esperant a veure què passa. Cal trobar alguna manera per engrescar aquests iraquians en el nou Govern. Si no, la frustració i la possible oposició frontal a tot el que passe al Govern romandrà latent.

L'Iraq té al seu davant la tasca de crear una nova visió del país –de fet, tota una nova identitat cultural i política que substituesca l'antic ideal nacionalista àrab–. No els serà gens fàcil. Una revisió identitària d'aquesta mena exigirà una mirada interior que es fixe sobretot en els ciutadans iraquians. Això provocarà, de rebot, que aquell paper de líder del món àrab que Saddam volia per al seu país, perda terreny. Però també implicarà millorar les relacions amb els veïns no àrabs, com ara Turquia o Iran.

La nova visió se centrarà a desenvolupar els recursos de l'Iraq, encoratjant-ne la prosperitat i donant una nova empenta a les classes mitjanes debilitades. Tot això haurà de tenir alguns efectes sobre els xiïtes i els kurds, però també en aquest punt Saddam ha deixat un estrany llegat. La dominació governamental, especialment en la darrera dècada, per part del reduït clan dels sunnites, ha alienat els xiïtes i els kurds. Ara per ara, els kurds tenen una visió alternativa de l'autogovern, i una identitat que abraça les comunitats kurdes de Turquia, Iran i Síria. El seu autogovern, que ja fa mes d'una dècada que està vigent al nord de l'Iraq, fa difícil que els mateixos kurds tornen a integrar-se en el cos polític iraquità.

Els xiïtes, per la seua banda, han passat uns moments de reviscolament religiós, encoratjats per la revolució islàmica de l'Iran. Alguns xiïtes, com alguns sunnites, voldran emfatitzar el

“Els iraquians hauran d'inventar-se una nova definició del que significa ser iraquità. Donada la composició diversa dels membres del Govern, i les divisions de la mateixa societat iraquiana, aquesta definició costarà molt de trobar. Si les noves estructures de govern iraquianes no són capaces d'oferir serveis i seguretat, els iraquians no els faran costat”

vessant religions, i la llei islàmica, al si del nou Iraq.

Trien la visió que trien, el que sí que hauran de plantejar-se els iraquians des d'ara és la redistribució del poder de l'estat iraquità. El consell de Govern iraquità, que té vint-i-cinc membres, inclou una majoria de xiïtes, molts kurds i una minoria sunnita àrab, de cinc membres, la qual cosa és un exemple del tipus de repartiment que caldrà fer del poder. També hauran de canviar l'orientació nacionalista àrab dels mitjans de comunicació i del sistema educatiu.

Però els iraquians, a més, hauran d'inventar-se una nova definició del que significa ser iraquità. Donada la composició diversa dels membres del Govern, i les divisions de la mateixa societat iraquiana, aquesta definició costarà molt de trobar. Si les noves estructures de govern iraquianes no són capaces d'oferir serveis i seguretat, els iraquians no els faran costat.

Saddam sí que se n'ha anat, però la classe social que ell va crear i afavorir, encara hi és. No té poder, però no és morta. I hi ha, a més, un fort corrent nacionalista, que es posa de manifest en un desig d'independència i en un rebuig envers les influències estrangeres –per no parlar del rebuig envers un Govern forà–. Els àrabs dels estats veïns s'encarregaran de recordar tothora aquestes aspiracions desbaratades. Si no hi ha una transició efectiva cap a un nou Govern, i si no inclouen elements de la classe mitjana de la població àrab sunnita, aquesta classe social, no solament continuarà inspirant la insurrecció, sinó que farà els possibles per impedir la creació del nou Iraq.

La detenció de Saddam pot ser l'acabament d'una era, però no significa que ja en comence una altra. Un Iraq democràtic que done resposta a les necessitats de la població; un Iraq en què el poder estiga repartit entre les diferents comunitats i que es dedique, especialment, a aconseguir el benestar dels ciutadans, no sols serà un Iraq ben desenvolupat, sinó també un experiment revolucionari.

No ens fem il·lusions. Aquest objectiu, tot i que és desitjable, costarà molts anys d'aconseguir, i el resultat depèn no solament dels iraquians, sinó de l'habilitat dels americans a l'hora de gestionar i de tornar el poder. Si tot això no es posa en marxa, la detenció de Saddam serà només el capítol final d'una tragèdia que ja fa massa temps que dura.

*Phebe Marr és autor de
“The Modern History of Iraq”
© The New York Times – EL TEMPS
Traducció: Maite Insa*